

Nr 34

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens
sedelutgivning, m. m., jämte motioner.*

I en den 8 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 54, har Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning,

2) medge, att riksbanken för tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1969 frifås från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återuppta inlösningen av bankens sedlar om förhållandena ger anledning till detta.

Det förslag i fråga om riksbankens sedelutgivningsrätt som framlägges i propositionen innebär att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter härom skall gälla även för tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1969. Maximibeloppet för sedelutgivningsrätten föreslås höjt från 10,5 till 12 miljarder kronor.

Det i propositionen framlagda *lagförslaget* är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag**med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning**

Härigenom förordnas, att under tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1969 följande särskilda bestämmelser skall gälla i stället för bestämmelserna i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank¹.

1 §.

Riksbanken får utge sedlar till ett belopp av högst tolv miljarder kronor.

2 §.

Under tid då riksdagen ej håller session äger Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret medge riksbanken att utge sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor, om det är nödvändigt med hänsyn till utomordentliga omständigheter. Blir sådant medgivande icke godkänt av riksdagen inom tjugo dagar från början av nästa session upphör medgivandet att gälla vid utgången av nämnda tid.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa räknas allt guldmynt och omyntat guld som tillhör riksbanken.

I anledning av propositionen har väckts de likalydande motionerna *I: 811* av herrar *Åkerlund* och *Enarsson* samt *II: 1049* av herr *Nordgren*, vari hemställas att riksdagen måtte

1. bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 54, dock med den ändringen att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst 11 300 miljoner kronor, samt

2. uttala, att riksbankens metalliska kassa bör förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1968.

Motionerna

Maximibeloppet för sedelutgivningsrätten höjdes, påpekar motionärerna, 1966 med 200 miljoner kronor och 1967 med 600 miljoner kronor därutöver. Den nu föreslagna höjningen uppgår till 1 500 miljoner kronor. Motionärerna betecknar denna utveckling som en »inflatering av sedelmängden» i »accelererad takt» och uttrycker oro för penningvärdet och stabiliteten i eko-

¹ Senaste lag i ämnet se 1967:155.

nomin. Den ökning av kreditvolym och skuldsättning som kännetecknade fjolårets kreditpolitik säges till förutsättning ha haft »en på frikostig sedelutgivning baserad släpphänt likviditetspolitik». Under hänvisning till att i år en jämfört med föregående år ungefär oförändrad ökning av skuldsättningen förutses och en större återhållsamhet i likviditetspolitiken är önskvärd förordar motionärerna en lägre ökning av sedelutgivningsrätten.

Beträffande inlösen av sedlar med guld anföres att förutsättningarna för en sådan är ringa om riksbanken såsom nu är fallet har endast omkring 10 procent av sedelutgivningen täckt av guld. Säkerhets- och likviditetsskäl samt önskemålet om ökad handels- och valutapolitisk rörelsefrihet för vårt land anses påkalla en förstärkning av guldkassan, varvid riktpunkten bör vara att riksbankens samlade valutatillgångar på längre sikt fördelas med ungefär lika delar på guld och valutor. Med tanke på guldpoolens nya och begränsade roll samt önskvärdheten att inte störa Förenta staternas ansträngningar att återge dollarn dess fulla konvertibilitet säges de föreslagna guldinköpen böra förläggas till andra guldmarknader än Londons, vilka kan tillhandahålla »ett fritt och obundet guld».

Utskottet

I propositionen föreslås att den provisoriska lagstiftning som i stället för riksbankslagens motsvarande bestämmelser reglerar riksbankens rätt att utge sedlar och vars giltighet utgår den 30 juni 1968 skall bli förlängd. Utskottet har ingen erinran däremot.

En permanent reglering av sedelutgivningsrätten förutsätter en ändring av riksbankslagen. En allmän översyn av denna påbörjades inom riksbanken redan på 1950-talet. Arbetet hade år 1957 fortskridit så långt att ett förslag till ny riksbankslag förklarades kunna färdigställas före det årets utgång. Emellertid fullföljdes icke arbetet. Under en följd av år har utskottet i sina utlåtanden om sedelutgivningsrätten framhållit angelägenheten av att en permanent reglering kommer till stånd. Även nu vill utskottet understryka vikten av att bankofullmäktige eftersträvar att utan onödigt dröjsmål slutföra arbetet på den nya riksbankslagen.

I propositionen föreslås att maximibeloppet för sedelutgivningen, vilket för närvarande är 10,5 miljarder kronor, skall höjas till 12 miljarder kronor. Förslaget grundas på en beräkning av den utelöpande sedelmängdens väntade ökning och på önskemålet att tillräckligt reservutrymme skall finnas för ändrade betalnings- och kassahållningsvanor. I de föreliggande motionerna föreslås att höjningen av maximibeloppet skall begränsas till 800 miljoner kronor mot föreslagna 1,5 miljard kronor. Motionärernas syfte är att en stramare penningpolitik på detta sätt skall framtvingas.

Utskottet vill gentemot motionärerna framhålla att förändringarna i den

utelöpande sedelmängden är en följd av den allmänna omsättningens krav och inte kan anses spela den aktiva roll i penningpolitiskt hänseende som i motionerna tillskrivs dem. Att såsom motionärerna gör beteckna kreditexpansionen under år 1967 som resultatet av »en på frikostig sedelutgivning baserad släpphänt likviditetspolitik» kan utskottet inte finna någon grund för. I sitt utlåtande nr 20 angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning, vilket utlåtande nyligen har godkänts av riksdagen, hade utskottet icke någon erinran att rikta mot riksbankens kreditpolitik under det gångna året. Inte heller den reservation som två av motionärerna fogade till utskottets utlåtande synes innehålla någon kritik mot kreditpolitiken jämförlig med den som nu kommit till uttryck. Det kan också erinras om att de utelöpande sedlarnas belopp vid intet tillfälle under 1967 överskred den gräns som motionärerna vid motsvarande tillfälle förra året (se BaU:s utl. 1967: 28) ansåg lämplig för riksbankens sedelutgivning. Utskottet ansluter sig till bankofullmäktiges och departementschefens bedömning i fråga om maximeringen av sedelutgivningen och tillstyrker alltså propositionen även i detta avseende.

Motionärerna föreslår också att riksdagen skall göra ett uttalande om att riksbanken bör i viss angiven utsträckning utöka sitt guldinnehav. Liksom tidigare, då sådana förslag framförts (jfr BaU:s utl. 1966: 24, 1967: 28), vill utskottet erinra om att en ändring av relationen mellan riksbankens guldbehållning och dess utländska tillgångar endast på längre sikt kan bli av betydelse för ett ställningstagande till frågan om sedelutgivningsrättens reglering. Något starkare samband mellan propositionens förslag om vad som skall gälla beträffande denna reglering under det instundande budgetåret och motionärernas förslag om en viss utökning av riksbankens guldinnehav kan inte sägas föreligga. Utskottet har vid sin nyssnämnda granskning av riksbankens styrelse och förvaltning inte funnit anledning till uttalande beträffande relationen mellan de angivna tillgångarna i riksbankens utgående balansräkning för år 1967. Pågående reformsträvanden i fråga om det internationella valutasystemet utgör ett särskilt skäl mot att riksdagen nu genom direktiv till bankofullmäktige skulle påkalla en omprövning av riksbankens politik beträffande placering av bankens tillgångar. Motionärernas förslag om sådana direktiv bör enligt utskottets mening lämnas utan åtgärd.

Äberopande vad här anförts hemställer utskottet,
att riksdagen

1. antager det genom propositionen nr 54 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och sålunda avslår motionerna I: 811 och II: 1049 i motsvarande del;

2. med bifall i övrigt till propositionen medgiver, att riksbanken för tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1969 fritas

från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återuppta inlösningen av bankens sedlar om förhållandena ger anledning till detta;

3. även i övrigt avslår motionerna I: 811 och II: 1049.

Stockholm den 23 april 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Åkerlund (h)*, Hilding (fp), Lundin (s)*, Enarsson (h), Larfors (s) och Mattsson (cp)*;

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Berglund (fp), Franzén i Motala (s)*, Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Ekström i Iggesund (s)*, Rask (s)* och Löfgren (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Åkerlund (h) och Enarsson (h), vilka ansett att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke som börjar med orden »I propositionen föreslås» samt punkterna 1 och 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»I propositionen föreslås att maximibeloppet för sedelutgivningen, vilket för närvarande är 10,5 miljarder kronor, skall höjas till 12 miljarder kronor. Med hänsyn till angelägenheten — bl. a. av valutapolitiska skäl — av att upprätthålla restriktivitet i tillskapandet av likvida medel vill utskottet förorda, att höjningen av sedelutgivningsrätten begränsas till 800 miljoner kronor.

I samband med sin prövning av frågan om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld har utskottet haft anledning att överväga sammansättningen av riksbankens guld- och valutatilgångar. Enligt utskottets mening ger fördelningen mellan guld och valutor anledning till erinringar. Riksbankens guldinnehav framstår som ogynnsamt lågt. En ökad handels- och valutapolitisk rörelsefrihet för vårt land torde erfordra en förstärkning av guldkassan på sådant sätt att riksbankens samlade tillgångar av nyssnämnda slag fördelas med ungefär lika delar på

guld och valutor. Av hänsyn till andra länders guldpolitik bör uppbyggnaden av guldbehållningen dock ske i moderat takt, varför utskottet förordar att guld för ett belopp av lägst 300 miljoner kronor inköpes av riksbanken under år 1968.

Inköpen bör, av skäl som anges i motionerna, förläggas till marknader, där ett fritt och obundet guld kan tillhandahållas.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,
att riksdagen

1. — med bifall till motionerna I: 811 och II: 1049 i ifrågavarande del — antager det genom propositionen nr 54 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, dock med följande lydelse av

1 §.

Riksbanken får utge sedlar till ett belopp av högst elvtusentrehundra miljoner kronor.

3. — med bifall även i övrigt till motionerna I: 811 och II: 1049 — i skrivelse till fullmäktige i riksbanken uttalar, att riksbankens metalliska kassa bör förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1968.»